

**Friends of
the Earth
Europe**

Fundusze dla zrównoważonego rozwoju

**Wspólne stanowisko POE w sprawie europejskiej
polityki regionalnej po 2006 r.**

WWF

Maj 2004

Streszczenie

Niniejszy dokument został przygotowany przez koalicję pozarządowych organizacji ekologicznych (POE) – BirdLife International, CEE Bankwatch Network, CEEWEB, Friends of the Earth Europe, Milieukontakt Oost-Europa oraz WWF. Przedstawia on stanowisko POE w sprawie unijnej polityki regionalnej. Głównym jego założeniem jest przekonanie, iż polityka regionalna UE powinna opierać się o rozwój zrównoważony. Celem niniejszego dokumentu jest wywarcie wpływu na kształt nowych przepisów dotyczących Funduszy Strukturalnych oraz Funduszu Spójności, które obowiązywać będą w następnym okresie programowania, czyli w latach 2007 – 2013. Zawiera on szereg zaleceń pozwalających zagwarantować, że ww. Fundusze będą przyczyniać się do wypełniania celów unijnej Strategii Zrównoważonego Rozwoju (SZR)¹.

Zalecenia te odnoszą się do opracowywania i negocjacji programów dla Funduszy Strukturalnych:

1. kształt i charakter zmian w przepisach dotyczących Funduszy Strukturalnych oraz Funduszu Spójności powinien w pełni zależeć od głównych celów Strategii Zrównoważonego Rozwoju;
2. Komisja Europejska powinna przygotować wytyczne w sprawie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko (SOOŚ) planów i programów dotyczących Funduszy Strukturalnych;
3. Fundusze Strukturalne oraz Fundusz Spójności powinny być prawnie zobowiązane do chronienia środowiska i poprawy jego stanu;
4. Komisja oraz państwa członkowskie powinny zagwarantować, aby wystarczająca część Funduszy była przeznaczana na cele środowiskowe oraz społeczne stanowiące część założeń rozwoju zrównoważonego.

Dotyczą one również mechanizmów wdrażania funduszy:

5. procesy zarządzania funduszami oraz ich monitoringu muszą być przejrzyste oraz weryfikowalne;
6. POE powinny mieć prawo do takiego samego przedstawicielstwa jak partnerzy gospodarczy i społeczni;
7. taką samą wagę należy przypisywać celom gospodarczym, środowiskowym oraz społecznym;
8. Komisja powinna stosować zasadę przezorności i wstrzymywać finansowanie z Funduszy Strukturalnych oraz Spójności w przypadkach, gdzie zachodzi duże prawdopodobieństwo, że dany projekt będzie szkodliwy dla środowiska.

---

¹ „Zrównoważona Europa dla lepszego świata – Strategia Zrównoważonego Rozwoju Unii Europejskiej”, COM(2001) 264 wersja ostateczna

I. Wstęp

1. Koalicja pozarządowych organizacji ekologicznych – BirdLife International, CEE Bankwatch Network, CEEWEB, Friends of the Earth Europe, Milieukontakt Oost-Europa oraz WWF – reprezentująca swoich partnerów w rozszerzonej Unii Europejskiej, posiada wieloletnie doświadczenie w prowadzeniu kampanii, konsultacji, monitoringu oraz wdrażaniu projektów współfinansowanych z Funduszy Strukturalnych oraz Funduszu Spójności, a także z funduszy przedakcesyjnych.

2. Jesteśmy przekonani, iż cele Strategii Zrównoważonego Rozwoju powinny leżeć u podstaw reformy unijnej polityki regionalnej na lata 2007 – 2013, oraz w w kolejnych okresach. Dążąc do osiągnięcia tego celu, w dalszej części niniejszego dokumentu przedstawimy:

- **naszą wizję** rozwoju zrównoważonego w regionach europejskich;
- analizę **obecnych ram** polityki zrównoważonego rozwoju;
- **cztery kroki w kierunku realizacji zasad zrównoważonego rozwoju.**

3. Powyższe cztery kroki to: **integracja** ochrony środowiska oraz rozwoju zrównoważonego z wszystkimi obszarami unijnej polityki regionalnej, **przykładanie większej wagi** do zarządzania zasobami naturalnymi, promowanie **partnerstwa** ze Społeczeństwem Obywatelskim oraz **ocena** postępów poczynionych w kierunku osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju.

II. Rozwój zrównoważony w regionach europejskich – wizja POE

4. Obserwowane obecnie w naszym społeczeństwie wzorce produkcji i konsumpcji nie są zgodne z zasadami zrównoważonego rozwoju. Dowodów takiego stanu rzeczy nie trzeba długo szukać, np. zmiany klimatyczne, zubożenie różnorodności biologicznej, nasilająca się globalna migracja do krajów najbogatszych, a także powiększające się różnice w zasobności oraz dobrobycie społecznym pomiędzy państwami członkowskimi UE, a także w samych państwach członkowskich, pomiędzy różnymi warstwami społecznymi.

5. Polityki regionalne nie zostały przystosowane do narastającej potrzeby zmian. Złożoność, a także ogromna skala przestrzenna oraz czasowa ww. zagadnień wymagają zasadniczych zmian w naszym rozumieniu pojęcia „rozwój”. Według POE, celem ogólnie rozumianego rozwoju jest poprawa jakości życia ludzi, przy takim rozwoju ekonomicznym, społecznym i środowiskowym, który nie naruszałby ekologicznych barier naszej planety. Z naszego punktu widzenia, **kształt i charakter unijnej polityki regionalnej powinny w pełni zależeć od głównych celów Strategii Zrównoważonego Rozwoju.**

6. Celem rozwoju nie może być wzrost ekonomiczny sam w sobie. Niekontrolowany wzrost konsumpcji zasobów doprowadzi do znacznego nadużycia zasobów naturalnych i do znacznego zmniejszenia możliwości przyszłych pokoleń na zaspokojenie swoich potrzeb. **Dlatego też, zrównoważona gospodarka zasobami – której granice powinny być za każdym razem określone przez możliwości absorpcyjne ekosystemów – jest**

warunkiem wstępnym dla osiągnięcia jakiegokolwiek długotrwałego rozwoju.

7. Potrzeby ludzkie to m.in.: zatrudnienie, wykształcenie, zdrowie, dostęp do czystego środowiska naturalnego, pozytywna tożsamość regionalna oraz odpowiedzialny sposób rządzenia oparty o zasady demokracji bezpośredniej, i wiele innych. Unijna polityka regionalna wraz ze swoimi instrumentami, Funduszami Strukturalnymi oraz Funduszem Spójności, powinna wspierać regiony, tak aby każdy z nich mógł korzystać z należnych mu możliwości i zaspakajać swoje potrzeby. Zarazem powinna ona ograniczać i eliminować niezrównoważone wzorce produkcji i konsumpcji, a także stosować zasadę przezorności w celu ochrony środowiska. Według POE, Produkt Krajowy Brutto nie może stanowić jedyne go wskaźnika stopnia spójności społecznej i ekonomicznej Unii Europejskiej.

8. Nowe przepisy odnośnie Funduszy Strukturalnych oraz Funduszu Spójności powinny wymagać, żeby projekty realizowane w przyszłości przyczyniały się do osiągnięcia celów SZR. Zwracamy się z apelem do Komisji Europejskiej, aby prowadziła dalsze prace nad identyfikacją obszarów (wstępnie określonych w Trzecim Raplocie dotyczącym Spójności Gospodarczej i Społecznej² - Raport Spójności), które przyczyniają się do:

- wdrażania prawodawstwa unijnego w dziedzinie ochrony środowiska;
- wypełniania celów Protokółu z Kioto w dziedzinie zmian klimatycznych (poprzez zwiększanie wydajności energetycznej oraz zastosowanie energii odnawialnej);
- powstawania rozwiązań umożliwiających zlikwidowanie zależności między wzrostem gospodarczym, a ustępcstwami w dziedzinie ochrony środowiska;
- stosowania zrównoważonych i przyjaznych dla środowiska rozwiązań w dziedzinie transportu;
- wdrażania Ramowej Dyrektywy Wodnej;
- prawidłowego zarządzania siecią Natura 2000³.

Komisja powinna uznać ww. obszary za priorytetowe.

9. My, niżej podpisane pozarządowe organizacje ekologiczne, uważamy, że Komisja Europejska powinna odgrywać główną rolę podczas negocjacji nad przepisami i wytycznymi dotyczącymi Funduszy Strukturalnych oraz Funduszu Spójności na lata 2007-2013. Komisja powinna dopilnować, aby w ramach strategii zrównoważonego rozwoju zaspokojone zostały potrzeby regionalne, a także, aby unijne prawodawstwo w dziedzinie ochrony środowiska było w pełni przestrzegane. Ponadto, Komisja powinna zagwarantować oparcie przyszłego programowania o: integrację (patrz: akapity 15-17), zwiększoną wagę rozwoju zrównoważonego (patrz: akapity 18-22), partnerstwo (patrz: akapity 23-25) oraz ocenę (patrz: akapity 26-31).

III. Unijne ramy zrównoważonej polityki regionalnej

² Nowe partnerstwo dla spójności: konwergencja, konkurencja, współpraca COM(2004) 0107.

³ Sieć obszarów chronionych zawierających zagrożone siedliska oraz gatunki, pokrywająca ponad 15% terytorium Unii Europejskiej, utworzona na mocy Dyrektywy Ptasiej oraz Dyrektywy Siedliskowej.

10. Zapewne większość ludzi przyzna, że rozwój zrównoważony jest rzeczą ważną. W rzeczywistości, jest on wręcz nagłą koniecznością, wymagającą zarówno wsparcia instytucjonalnego jak i finansowego. Nasze działania i wydatki powinny być podporządkowane zasadom zrównoważonego rozwoju. Problem ten podkreślono w **Artykule 2 Traktatu o Unii Europejskiej**, podczas **Szczytu Unii Europejskiej w Goeteborgu w 2001r.**, a także w późniejszej **Europejskiej Strategii Zrównoważonego Rozwoju**.

11. **Perspektywa Finansowa UE na lata 2007 – 2013⁴** oraz **Trzeci Raport dotyczący Spójności Gospodarczej i Społecznej** opisują możliwy przyszły kształt polityki regionalnej UE. Jednakże w polityce tej występują poważne błędy, gdyż jest ona podporządkowana dwóm rywalizującym i często sprzecznym ze sobą strategiom: z jednej strony – dążenie do wzrostu przyjęte przez Radę Unii Europejskiej podczas szczytu w Lizbonie w roku 2000⁵, a z drugiej – środowiskowy wymiar Strategii Zrównoważonego Rozwoju. Pomimo, że Raport Spójności przedstawia rozwiązania zwiększające wagę przykładaną do rozwoju zrównoważonego, konkurencyjność oraz równowaga gospodarcza wyraźnie przewyższają względy środowiskowe.

12. Po Szczycie Rady Unii Europejskiej w Goeteborgu w 2001r., Strategia Zrównoważonego Rozwoju została włączona do Strategii Lizbońskiej. Wynikające z niej cele środowiskowe powinny zostać w podobny sposób uwzględnione w propozycjach Komisji w dziedzinie polityki regionalnej. SZR identyfikuje cele strategiczne niezbędne dla zlikwidowania zależności pomiędzy degradacją środowiska i zużyciem zasobów, a rozwojem ekonomicznym i społecznym. Jednym z takich celów, na który zwrócono uwagę podczas szczytu w Goeteborgu, jest „ochrona oraz odbudowa siedlisk i systemów naturalnych oraz zatrzymanie procesu ubożenia różnorodności biologicznej przed 2010r”⁶.

13. Kluczem do osiągnięcia rozwoju zrównoważonego jest integracja. **Artykuł 6 Traktatu o Unii Europejskiej**, **Proces z Cardiff** oraz **VI Program Działań na rzecz Środowiska**⁷ podkreślają potrzebę zintegrowania ochrony środowiska z innymi politykami sektorowymi. VI Program Działań rekomenduje przeprowadzenie reformy oraz stopniową eliminację dotacji, które wywierają negatywny wpływ na środowisko i są niezgodne z założeniami rozwoju zrównoważonego. **Dlatego też cele unijnej Strategii Zrównoważonego Rozwoju powinny stanowić integralną część obecnej oraz przyszłej polityki regionalnej UE, a nie jedynie dodatek do niej.**

IV. Cztery kroki w kierunku realizacji zasady zrównoważonego rozwoju

14. Aby wypełnienie celów zrównoważonego rozwoju było możliwe, w naszym przekonaniu należy podjąć następujące cztery niezbędne kroki dotyczące polityki regionalnej UE. Dwa pierwsze kroki (integracja oraz zwiększenie wagi rozwoju zrównoważonego) odnoszą się do zmian programowych. Natomiast krok trzeci oraz czwarty (zasada partnerstwa oraz ocena) koncentrują się na

⁴ Budując naszą wspólną przyszłość: wyzwania dla polityki oraz środki budżetowe powiększonej Unii Europejskiej w latach 2007 – 2013, COM(2004) 101 wersja ostateczna.

⁵ Strategia Lizbońska, http://europa.eu.int/comm/lisbon_strategy/index_en.html

⁶ Wnioski Prezydencji Rady Europejskiej, Goeteborg, 15-16.06.2001.

⁷ Środowisko 2010: nasza przyszłość, nasz wybór, 1600/2002/WE.

mechanizmach potrzebnych dla wdrożenia zaproponowanych zmian w programowaniu.

Krok 1: Integracja

15. Fundusze Strukturalne oraz Fundusz Spójności muszą być w pełni zgodne z unijną legislacją środowiskową, a także wypełniać cele SZR. Jest to szczególnie ważne ze względu na dużą skalę oraz długoterminowe efekty działań podejmowanych w ramach tychże Funduszy. Wytyczne odnoszące się do planowania, programowania oraz monitorowania programów regionalnych⁸, a także wdrażania projektów współfinansowanych z Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności powinny zawierać również mechanizmy umożliwiające egzekwowanie wdrażania tychże wytycznych. Niemniej jednak, POE oczekują, iż Komisja Europejska będzie stać na straży zasad zrównoważonego rozwoju w nadchodzących negocjacjach z państwami członkowskimi odnośnie projektów realizowanych w okresie 2007 – 2013.

16. Komisja Europejska powinna wspierać integrację polityki ochrony środowiska z innymi politykami sektorowymi poprzez przygotowanie wytycznych dotyczących Strategicznej Oceny Oddziaływania na Środowisko (SOOŚ) dla planów i programów Funduszy Strukturalnych. Państwa członkowskie powinny wdrożyć Dyrektywę 2001/42/WE w sprawie Strategicznej Oceny Oddziaływania na Środowisko przed 21 lipca 2004. Dyrektywa ta odnosi się do niektórych planów oraz programów wdrażanych w państwach członkowskich po 2006r., w tym także planów i programów współfinansowanych z Funduszy Strukturalnych. SOOŚ, jeśli stosowana systematycznie i poprawnie, może być bardzo przydatnym narzędziem dla zminimalizowania ryzyka wdrażania projektów szkodliwych dla środowiska. Pomoc techniczna powinna być udzielana w ramach obecnego okresu programowania, co umożliwi przeprowadzenie szkoleń oraz przygotowanie SOOŚ dla następnej partii planów oraz programów wdrażanych w sektorze prywatnym oraz publicznym.

17. Należy wyciągnąć wnioski z obowiązujących Programów oraz Inicjatyw Wspólnoty. Co siedem lat reforma przepisów dotyczących Funduszy Strukturalnych stawia przed decydentami nowe wyzwania. Aby wdrożyć wnioski wyciągnięte z obecnego okresu programowania, musi zachodzić wyraźna zależność pomiędzy obecnymi Celami, Inicjatywami Wspólnoty oraz działaniami przyczyniającymi się do poprawy innowacyjności, a nowymi przepisami. Na przykład, jeśli działania programu LEADER mają być promowane na szeroką skalę, to wnioski wyciągnięte z wdrażania tego programu powinny odnosić się także do Funduszy Strukturalnych, Funduszu Spójności oraz do przyszłych instrumentów w dziedzinie rozwoju terenów wiejskich. Kształt przyszłych planów oraz programów powinien odzwierciedlać najważniejsze cechy programu:

- podejście oddolne,
- zakorzenienie w gospodarce lokalnej,
- szerokie spektrum zaangażowanych podmiotów,

⁸ Odnośnie Celu 1, Celu 2, Celu 3.

- nowatorskie projekty,
- promowanie rozwoju zrównoważonego oraz
- dostępność mniejszych, łatwiejszych do zagospodarowania grantów.

Krok 2: Przykładanie większej wagi do celów zrównoważonego rozwoju

18. Brak działań nie jest rozwiązaniem. Komisja Europejska zaproponowała, aby w przyszłych ramach polityki regionalnej jej zaangażowanie w zarządzanie Funduszami było znacznie mniej bezpośrednie⁹. Doradcza oraz kontrolna funkcja Komisji zostałyby ograniczone, co mogłoby doprowadzić do niebezpiecznej sytuacji, w której państwa członkowskie uznałyby ochronę środowiska za coś nadobowiązkowego, a nie za swoją powinność. Jednakże, ostatnie powodzie we Francji, Niemczech oraz w Polsce dobitnie uzmysławiają ogromne koszty wycofania ochrony i zarządzania zasobami naturalnymi z priorytetów polityki regionalnej. Cele środowiskowe i społeczne powinny być w odpowiednim stopniu wspierane w ramach Funduszy. Komisja Europejska oraz państwa członkowskie powinny zwrócić uwagę na ogromne korzyści gospodarcze, społeczne oraz środowiskowe wynikające z przeznaczania środków Funduszy Strukturalnych oraz Funduszu Spójności na wdrażanie wcześniej przyjętych unijnych instrumentów ochrony środowiska, jak np. Ramowa Dyrektywa Wodna. Dyrektywa ta opiera się o koncepcję zintegrowanej gospodarki wodnej w obrębie zlewni rzek; współfinansowanie działań przyczyniających się do wdrożenia tej Dyrektywy (analizy statusu biologicznego, oceny, plany zarządzania, potrzeby pracowników, itp.) pomogłoby zmniejszyć ryzyko występowania dużych powodzi.

19. Ochrona oraz wzbogacanie zasobów naturalnych. Fundusze Strukturalne oraz Fundusz Spójności powinny przyczyniać się do ochrony różnorodności biologicznej, zgodnie z jednym z celów Strategii Zrównoważonego Rozwoju, jakim jest powstrzymanie procesu ubożenia różnorodności biologicznej przed 2010r., oraz z międzynarodowymi zobowiązaniami podjętymi w ramach Konwencji o Różnorodności Biologicznej. Kluczem do osiągnięcia ww. celu jest finansowanie sieci Natura 2000. Nowe przepisy powinny nakładać na Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny oraz na Fundusz Spójności obowiązek wspierania zarządzania siecią Natura 2000 (wdrażanie programów zarządzania, szkolenia, edukacja, zakup ziemi oraz inne ważne działania). Państwa członkowskie powinny wykazać w jaki sposób zamierzają finansować sieć z danych źródeł, w tym z Funduszy Strukturalnych oraz Funduszu Spójności. Komisja nie powinna akceptować planów i programów, czy powoływać do życia Funduszy, dopóki nie uzyska pewności, że wprowadzone zostały odpowiednie przepisy.

20. Zmiana stylu życia i sposobu prowadzenia interesów. Przykładowo, obecne wzorce produkcji i konsumpcji są silnie związane z niezrównoważonym natężeniem transportu drogowego oraz powietrznego. Jak do tej pory, transportową część Funduszu Spójności w pełni przeznaczono na finansowanie rozwoju Transeuropejskich Sieci Transportowych, a w szczególności dróg, co prowadzi do dalszych strat cennych siedlisk przyrodniczych oraz do problemów związanych z zanieczyszczeniem powietrza, globalnym ociepleniem, itp. Według POE, priorytety w dziedzinie inwestycji transportowych w ramach

⁹ Poza obszarami Celu 1.

Funduszu Spójności powinny ulec radykalnej zmianie, tak aby były one zgodne z SZR. Nowe przepisy dotyczące Funduszu Spójności muszą udzielać pierwszeństwa rozwiązaniom propagującym przyjazny dla środowiska oraz zrównoważony model transportu, przy uwzględnieniu zarządzania popytem. Punkt wyjścia powinny stanowić potrzeby oraz potencjał danego regionu, a nie tworzenie połączeń między dużymi miastami. Potencjalne działania to naprawa oraz modernizacja istniejącej już infrastruktury, np. miejskiego transportu publicznego, transportu kolejowego, drogowego oraz morskiego, a także tworzenie połączeń pomiędzy różnymi środkami transportu.

21. Maksymalizacja nowych możliwości. Przykładowo, jednym z celów przyjętych w Kioto była redukcja emisji gazów cieplarnianych o 8% w stosunku do roku bazowego 1990 przed 2012r. Cel ten otwiera nowe obszary dla wprowadzania innowacji technologicznych oraz kreowania nowych miejsc pracy. Fundusze Strukturalne oraz Fundusz Spójności powinny udzielać środków finansowych na wdrażanie rozwiązań zwiększających stopień zrównoważenia podejmowanych przez nas działań, np. inwestycje w odnawialne źródła energii (biopaliwa, energia słoneczna, wiatrowa) oraz w zwiększanie efektywności zużycia energii. Rzeczą niezwykle ważną jest, żeby organy zarządzające Funduszami, przy pomocy Komisji Europejskiej oraz państw członkowskich, zwiększały świadomość możliwości gospodarczych, a nie przeszkód, wynikających z ochrony oraz poprawy stanu środowiska.

22. Zwrot ku lokalnym projektom. Państwa członkowskie powinny promować mniejsze projekty o długotrwałym oddziaływaniu, odchodząc od kapitałochłonnych inwestycji „końca rury”. Aby wesprzeć ten cel, minimalny koszt projektów współfinansowanych z Funduszu Spójności, obecnie wynoszący 10 milionów euro, powinien ulec obniżeniu, co umożliwiłoby mniejszym projektom pozyskanie środków z Funduszu, np. inwestycje w zakresie transportu publicznego lub ochrona różnorodności biologicznej. Minimalny koszt projektów ISPA w krajach przystępujących do UE, czyli 5 milionów euro, a także problemy związane z możliwościami absorpcji kapitału, uniemożliwiły realizację projektów, które były bardziej realne z gospodarczego punktu widzenia oraz bardziej zrównoważone pod względem środowiskowym. Jeszcze raz trzeba podkreślić, że należy wyciągnąć wnioski z obecnych programów oraz Inicjatyw Wspólnoty.

Krok 3: Partnerstwo

23. Należy wprowadzić instrumenty zapewniające przejrzystość oraz możliwość weryfikacji procesu podejmowania decyzji. Ministerstwa oraz agencje rządowe odpowiedzialne za przygotowanie planów i programów dla Funduszy Strukturalnych oraz Funduszu Spójności często uczestniczą także w procesie ich wdrażania. Jednakże, w procesach programowania oraz wdrażania powinni uczestniczyć urzędnicy z różnych ministerstw, władze odpowiedzialne za ochronę środowiska, a co najważniejsze, przedstawiciele społeczeństwa. Taka szeroka reprezentacja przyczyni się do ograniczenia ewentualnych szkód dla środowiska wynikających z konfliktów interesów. Tego typu podejście zwiększa także efektywne wykorzystanie Funduszy oraz zmniejsza ryzyko nadużyć.

24. Jednym z zadań władz odpowiedzialnych za ochronę środowiska powinno być zagwarantowanie zgodności programów dla Funduszy Strukturalnych z zasadami rozwoju zrównoważonego. Nowe przepisy prawne powinny wyjaśniać

rolę tych władz w przygotowywaniu, negocjacjach oraz wdrażaniu programów dla Funduszy Strukturalnych, co umożliwi zagwarantowanie wysokich standardów ochrony środowiska w różnych programach oraz we wszystkich państwach członkowskich. Ponadto jesteśmy przekonani, iż:

- należy powołać „**jednostkę zarządzającą ds. rozwoju zrównoważonego**” (lub inny tego rodzaju organ), która współpracowałaby z organami zarządzającymi danym Funduszem oraz z komitetem monitorującym, i która nadzorowałaby właściwe uwzględnienie celów ochrony środowiska w procesie przygotowywania oraz wdrażania programów;
- w skład organów zarządzających Funduszami powinni wchodzić **przedstawiciele różnych ministerstw oraz departamentów**, co przyczyni się do odpowiedniego rozpatrywania różnorodnych interesów sektorowych oraz ułatwi komunikację pomiędzy sektorami.

25. Zaangażowanie społeczeństwa obywatelskiego. Podczas programowania Funduszy Strukturalnych na poziomie krajowym i regionalnym, Unia Europejska powinna zachęcać do szerokiej oraz skutecznej współpracy pomiędzy gospodarczymi, społecznymi i innymi uczestnikami tego procesu. Są to m.in. organizacje pozarządowe typu „non-profit” działające na rzecz ochrony środowiska. Takie rozwiązanie w znaczny sposób przyczyni się do wzmocnienia społeczeństwa obywatelskiego w nowych i starszych państwach członkowskich. Aby współpraca ta była skuteczna, partnerzy powinni uczestniczyć, już od wczesnych etapów, w programowaniu, budżetowaniu, zarządzaniu, monitorowaniu oraz ocenie pomocy udzielanej w ramach Funduszy Strukturalnych. Skuteczny udział organizacji pozarządowych wymaga wdrożenia następujących zasad:

a. **Dostęp do informacji.** Odnosi się to szczególnie do informacji dotyczących planowania i procesów eksploatacyjnych, ich ram czasowych, a także do wcześniejszego powiadamiania o spotkaniach oraz o końcowych terminach konsultacji. Wszystkie dokumenty programowe powinny być publicznie dostępne. Dostęp do dokumentów powinien być możliwy przynajmniej na miesiąc przed końcowym terminem konsultacji. Ponadto, wszystkim partnerom komitetów sterujących oraz monitorujących należy zapewnić przejrzyste i dokładne informacje, dostarczane z odpowiednim wyprzedzeniem.

b. **Ustosunkowanie się do uwag uzyskanych podczas konsultacji.** Uczestnicy procesu, których uwagi zostały odrzucone powinni otrzymać jasne uzasadnienie, nie dłużej niż w ciągu trzech miesięcy po końcowym terminie konsultacji. W przypadku zaakceptowanych uwag, należy wyjaśnić w jaki sposób zostały one uwzględnione w odpowiednich dokumentach.

c. **Reprezentacja POE w programowaniu, budżetowaniu, zarządzaniu, monitorowaniu oraz ocenie pomocy udzielanej w ramach Funduszy Strukturalnych powinna być taka sama jak reprezentacja partnerów ekonomicznych i społecznych.** Obecnie stopień uczestnictwa POE w różnych państwach członkowskich jest silnie zróżnicowany. Nowe przepisy dotyczące Funduszy Strukturalnych oraz Funduszu Spójności powinny uznać partnerów środowiskowych jako jeden z podmiotów tworzących partnerstwa na poziomie państwowym, regionalnym oraz lokalnym. Z dotychczasowego doświadczenia wynika, że inwestowanie w uczestnictwo społeczne już na samym początku

procesu programowania zwiększa akceptację oraz wsparcie ze strony partnerów w późniejszych etapach. POE powinny wyłonić swoich reprezentantów do ww. komitetów, a reprezentanci powinni zdawać regularne sprawozdania dla wszystkich zainteresowanych POE.

d. Wzmocnienie instytucjonalne organizacji pozarządowych, pokrywanie kosztów bezpośrednich uczestnictwa społecznego. Państwa członkowskie korzystające z Funduszy powinny być zobowiązane do udzielania pomocy technicznej i/lub dofinansowania na wsparcie krajowych i regionalnych organizacji pozarządowych, lub ich sieci, uczestniczących w partnerstwach zawiązanych dla Funduszy Strukturalnych. Wspierane działania dotyczą m.in. programowania, budżetowania, zarządzania, monitorowania oraz oceny pomocy udzielanej w ramach Funduszy Strukturalnych, a także rozpowszechniania informacji wśród opinii publicznej. Wszystkie koszty bezpośrednie (np. podróże, zakwaterowanie) związane z działalnością reprezentantów organizacji pozarządowych powinny być pokryte z budżetu przeznaczonego na pomoc techniczną lub z dodatkowych linii budżetowych uwzględnionych w programach.

e. Udział organizacji pozarządowych w procesie wdrażania projektów. Organy zarządzające Funduszami powinny zachęcać do włączania, tam gdzie to możliwe, partnerów z organizacji pozarządowych do partnerstw tworzonych odnośnie danych projektów. Dla zainteresowanych tworzeniem własnych partnerstw, dostępne powinny być wskazówki dotyczące procedury wyboru projektów.

Krok 4: Ocena

26. Komisja powinna ujednoczyć wskaźniki stosowane do obliczania wkładu Funduszy Strukturalnych oraz Funduszu Spójności na rzecz rozwoju zrównoważonego. Pomimo zobowiązań zawartych w VI Planie Działań, nie istnieją obecnie instrumenty, które pozwalałyby organom zarządzającym Funduszami monitorować czy i w jaki sposób Fundusze te przyczyniają się do promowania rozwoju zrównoważonego. W celu propagowania najlepszych praktyk, Komisja powinna dokonać przeglądu **wskaźników odnoszących się do ochrony środowiska oraz rozwoju zrównoważonego** stosowanych przez państwa członkowskie jako część ocen ex-ante, średniookresowych oraz ex-post dla Funduszy Strukturalnych, oraz przygotować wskazówki dotyczące najszerzej akceptowanych oraz stosowanych wskaźników. Tego typu wskaźniki powinny być stosowane przy ocenie rezultatów programów (rzeczywisty wpływ projektów na środowisko) oraz przy ocenie procedur, np. udostępnianie informacji, świadomość konsultacji publicznych, czy zakres zaangażowania partnerstw w proces podejmowania decyzji. Komisja powinna dokonać wyżej wspomnianego przeglądu przy pomocy procesu konsultacyjnego, biorąc pod uwagę opinie wszystkich uczestników procesu, w tym fachową opinię POE.

27. Komisja powinna zagwarantować równe traktowanie celów i wskaźników ekonomicznych, środowiskowych oraz społecznych. Przepisy odnośnie Funduszy Strukturalnych oraz Funduszu Spójności powinny umożliwić organom zarządzającym Funduszami porównanie celów środowiskowych z realnymi działaniami na poziomie ustalania priorytetów programowych oraz realizacji projektów. Cele oraz wybór wskaźników powinny być bardzo dokładnie

monitorowane podczas negocjacji pomiędzy Komisją, a państwami członkowskimi. Organy zarządzające Funduszami powinny składać sprawozdania z tego, czy ich działalność jest zgodna z wcześniej ustalonymi celami środowiskowymi, w sposób jasny odnosząc się do zastosowanych wskaźników.

28. Organy zarządzające powinny oceniać wyniki projektów. Cele i wskaźniki odnoszące się do ochrony środowiska oraz rozwoju zrównoważonego są równie ważne jak cele i wskaźniki finansowe. Zarządzanie finansowe jakiegokolwiek projektu wspieranego z Funduszu Spójności można dość łatwo skontrolować poprzez przeprowadzenie audytu. Jednakże nie istnieje żaden konkretny instrument pozwalający zweryfikować czy dany projekt spełnia swoje pozostałe cele (w tym cele odnoszące się do ochrony środowiska czy rozwoju zrównoważonego). Ocena celów związanych z ochroną środowiska i rozwojem zrównoważonym (przyczyniających się do osiągnięcia celów SZR) powinna stać się wymogiem w nowym okresie programowania.

a. **Po wejściu projektu w fazę realizacji jego wpływ na środowisko oraz na rozwój zrównoważony musi być stale monitorowany.** Umożliwi to zweryfikowanie, czy nie zaistniał nieplanowany wpływ na środowisko oraz rozwój zrównoważony. Należy zapewnić skuteczne działanie mechanizmów (np. współpraca z odpowiednimi władzami) gwarantujących wstrzymanie szkodliwej działalności, a tam gdzie to możliwe, naprawę wyrządzonych szkód zaraz po ich zidentyfikowaniu.

b. Monitoring już wdrożonego projektu to przydatny instrument umożliwiający rozpoznanie efektów korzystnych dla środowiska. Ponadto, może on być pomocny przy wyborze projektów w największym stopniu przyczyniających się do rozwoju zrównoważonego. Wnioski wyciągnięte z tego typu oceny powinny zostać uwzględnione w procesie wyboru projektów oraz włączone do **ogólnej bazy projektów UE**.

29. Należy nagradzać osiągnięcia w dziedzinie ochrony środowiska. W przyszłości Komisja powinna zagwarantować taki podział **rezerwy wykonania** (obecnie 4% ogólnej sumy przyznanej danemu krajowi członkowskiemu z Funduszy Strukturalnych), który będzie brał pod uwagę wkład państw członkowskich w osiągnięciu celów unijnej Strategii Zrównoważonego Rozwoju.

30. Komisja powinna wstrzymać współfinansowanie z Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności jeśli zachodzi prawdopodobieństwo, że dany projekt wywrze negatywny wpływ na środowisko. Nowe przepisy muszą, tak jak obecne, przestrzegać obowiązującego prawa ochrony środowiska (np. Dyrektywa Ptasia, Siedliskowa, Ramowa Dyrektywa Wodna, Dyrektywa dotycząca Strategicznej Oceny Oddziaływania na Środowisko oraz Oceny Oddziaływania na Środowisko) i zabezpieczać przed szkodliwym wpływem na dobra środowiskowe, w tym na różnorodność biologiczną, przed ich zniszczeniem, pogorszeniem się ich stanu lub ich utratą. Musi to także dotyczyć potencjalnego negatywnego oddziaływania na gatunki endemiczne lub których istnienie jest globalnie zagrożone oraz na ich siedliska. Jeśli istnieją silne obawy co do oddziaływania danego projektu, Komisja jest zobowiązana do wstrzymania finansowania do czasu uzyskania całkowitej pewności. W przypadku zaistnienia szkody, finansowanie także musi być wstrzymane. Projektom powinno przysługiwać zielone światło tylko w przypadku, jeśli nie

istnieją wątpliwości co do zgodności projektów z legislacją w dziedzinie ochrony środowiska.

31. Komisja powinna szybko reagować na skargi dotyczące ochrony środowiska. Istnieje wiele przypadków wsparcia dla projektów potencjalnie szkodliwych dla środowiska udzielanych przez któreś z państw członkowskich lub jego władze regionalne czy lokalne. W rezultacie, POE często są zmuszone składać skargi do instytucji europejskich, a w szczególności do Komisji Europejskiej. Jednakże zdolność DG Środowisko do zajmowania się tymi skargami przez długi już czas była niewystarczająca, a zwiększenie liczby państw członkowskich z 15 do 25 spowodowało jej dalsze ograniczenie. Komisja musi znaleźć sposób na uzupełnienie tych braków i usprawnienie mechanizmu rozpatrywania skarg środowiskowych, tak aby nasze środowisko było w pełni chronione.

Niniejsze stanowisko zostało przygotowane przez: BirdLife International, CEE Bankwatch Network, CEEWEB, Friends of the Earth Europe, Milieukontakt Oost-Europa oraz WWF.

Stanowisko to zostało szeroko rozpowszechnione. Do tej pory uzyskało ono poparcie następujących organizacji:

European Environmental Bureau: *Federacja 140 ekologicznych organizacji społecznych*

Światowy Fundusz na rzecz Przyrody (WWF - World Wide Fund for Nature) , *organizacja obecna i prowadząca działania w wielu krajach europejskich, w tym w Hiszpanii, Włoszech, Grecji, Francji, Belgii, Holandii, Szwecji, Danii, Norwegii, Finlandii, Zjednoczonym Królestwie Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, Niemczech, Austrii, Szwajcarii, Polsce, Łotwie, Węgrzech. Ponadto, WWF prowadzi biuro Programu Dunaj/Karpaty oraz Biuro Polityki Europejskiej w Brukseli.*

Gesellschaft für Vogelkunde, BirdLife Austria

Natuurpunt, BirdLife Belgia

BIOSELENA, Foundation for Organic Agriculture, *Bułgaria*
Centre for Environmental Information and Education, *Bułgaria*
Environmental Association for Earth, *Bułgaria*

BirdLife, *Cypr*

Centre for Community Organising, *Republika Czeska*
Czech Society for Ornithology
Green Circle, *Republika Czeska*
Hnutí DUHA, *Republika Czeska*

Estonian Fund for Nature, *Estonia*
Estonian Green Movement, *Estonia*
Estonian Seminaturnal Community Conservation Association, *Estonia*
Estonian Society for Nature Conservation, *Estonia*

Ligue pour la Protection des Oiseaux, BirdLife *Francja*

Hellenic Ornithological Society, *Grecja*

Clean Air Action Group, *Węgry*
Csalan Association, *Węgry*
Hungarian Association of Environmental Educators, *Węgry*
National Society of Conservationists, *Węgry*
Nature Protection Association of Csongrad county, *Węgry*
Reflex Environmental Association, *Węgry*
Youth Nature Protectors of Hajduboszormeny, *Węgry*

LIPU, BirdLife *Włochy*

Green Liberty, *Łotwa*

Norges Naturvernforbund, *Norwegia*

Europejskie Centrum Zrównoważonego Rozwoju, *Polska*
Federacja Zielonych Gaja, *Polska*
Instytut na rzecz Ekorozwoju, *Polska*
Instytut Ekonomii Środowiska, *Polska*
Polska Zielona Sieć, *Polska*
Polscy Zieloni, *Polska*

Eco Counselling Center Galati, *Rumunia*
Ecological Society from Maramures, *Rumunia*
Ecosens, *Rumunia*
Earthvoice, *Rumunia*
EURO-CONSENS, *Rumunia*
Focus Eco Center, *Rumunia*
Mare Nostrum, *Rumunia*
Prietenii Pamantului, Earth Friends, *Rumunia*
TERRA Mileniul III, *Rumunia*
AQUATERRA, The Ecological Society for the Study and Conservation of the Wild Flora and Fauna, *Rumunia*
The Romanian Ornithological Society

Amber Trail Association, *Słowacja*
A-projekt, *Słowacja*
Architekture for Sustainable Development, *Słowacja*
Center for Environmental Public Advocacy, *Słowacja*
Center of Environmental Activities, *Słowacja*
Center of Environmental and Ethical Education ZIVICA, *Słowacja*
City Council of the Slovak Union of Nature and Landscape Conservationists, *Słowacja*
Civic Association Brectan, *Słowacja*
Civic Association For Worthy Radvan, *Słowacja*
Civic Association Elias, *Słowacja*
Civic Association Hornonitrie, *Słowacja*
Civic Association Hrochoť, *Słowacja*
Civic Association KRTKo, *Słowacja*
Civic Association Living Planet, *Słowacja*
Civic association Save the Letanovce Mill, *Słowacja*
Civic Association SOSNA, *Słowacja*
Civic Association TATRY, *Słowacja*
Community Center, *Słowacja*
DAPHNE, Institute of Applied Ecology, *Słowacja*
Dubnica Environmental Group, *Słowacja*
Ekoagroforum Platform, *Słowacja*
Ekopolis Foundation / EPC *Słowacja*
For Mother Earth, *Słowacja*
Friends of the Earth *Słowacja*

Gremium of the Third Sector, *Słowacja*
Ipoly Union, *Słowacja*
National Trust of Slovakia
People Against Racism, *Słowacja*
Regional Environmental Center, *Słowacja*
Slatinka Association, *Słowacja*
Society for the Protection of Birds in Slovakia
Society of Friends of the Earth, *Słowacja*
Vydra, *Słowacja*

DOPPS BirdLife, *Słowenia*

The Spanish Ornithological Society, *Hiszpania*

Groundwork UK, *Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej*
The Royal Society for the Protection of Birds, *Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej*

W celu uzyskania dalszych informacji prosimy o kontakt z:

Rachel Lee Rachel.Lee@rspb.org.uk, BirdLife International <http://www.birdlife.net>;

Magda Stoczkiewicz magdas@foeeurope.org, CEE Bankwatch Network <http://www.bankwatch.org>;

András Krolopp krolopp@ceeweb.org, CEEWEB <http://www.ceeweb.org>;

Martin Rocholl martin.rocholl@foeeurope.org, Friends of the Earth Europe <http://www.foeeurope.org>;

Paul Kosteink p.kosterink@milieukontakt.nl, Milieukontakt Oost-Europa <http://www.milieukontakt.nl> and

Stefanie Lang Cohesion@wwfepo.org, WWF <http://www.panda.org>.